

Deel 1

Tropische editie 'Winternachten - Crusa Lama 2010' onbeschrijfelijk

Op hetzelfde ogenblik dat heel Europa aan de grond was genageld als gevolg van de vulkaanuitbarsting op IJsland, liet het Nederlandse literatuurfestival 'Winternachten' opnieuw 'een wolk der letteren' neerdalen over het Caribische gebied. Deze schrijverstournee liet het Arubaanse publiek ervaren dat er over de hele wereld behoefte bestaat om te schrijven en lezen over datgene wat andere mensen bezielt. Op Aruba maakten de buitenlandse auteurs kennis met de lokale schrijvers Belinda de Veer, Caresse Isings en Luciano Milliard. Met het thema 'A Sense of Belonging' wervelden Yasmine Allas, Bernice Chauly, Bas Heijne en Iman Humaydan op 18 en 19 april als een woordenstorm over Aruba. Een onbeschrijfelijke literaire happening.

Tekst en foto's Christel Cosijn en Richelle van den Dungen Gronovius

Wat was er eerder, het woord of de schrijver? Dit lijkt een gemakkelijk te beantwoorden vraag want zonder woorden kan er immers geen sprake zijn van een tekst. Maar is het niet zo dat schrijven een vorm is van een innerlijk gesprek over datgene wat je raakt? Een innerlijke worsteling die naar buiten moet? Dit creatieve denkproces gaat vooraf aan teksten zoals gedichten, columns, essays en boeken en ook aan andere expressievormen zoals het lied, film en toneel. De zoektocht naar woord, klank en ritme om uitdrukking te kunnen geven aan datgene wat van binnen leeft is al zo oud als de mensheid zelf.

[V.l.n.r. staand: Ton van de Langkruis, Belinda de Veer, Reggie Baaij, Bas Heijne, Anthony Gario, Yasmine Allas, Luciano Milliard. Zittend: Bernice Chauly, Iman Humaydan, Caresse Isings.]

In dat geval zou het juist zijn om te vragen, wat was er eerder, de gedachte of het woord? Zonder woorden is het onmogelijk gedachten te formuleren, laat staan ze aan anderen over te brengen. Schrijven is een solitair beroep, waarbij de schrijver in de eerste plaats vooral bij zichzelf hoort. Maar in welke waanwereld komt

hij terecht zonder spiegels? De bedenkers van 'Winternachten' ontdekten vijftien jaar geleden deze literaire niche en bieden sinds 1995 een levend podium in de vorm van het debat, een debat dat de X-factor blijkt te zijn. Inmiddels is 'Winternachten' uitgegroeid tot een populair en eigentijds internationaal literatuur-festival met interactie tussen auteur en publiek. De Caribische tournee van Winternachten dankt zijn financiële mogelijkheden aan het Nederlands Letterenfonds en vele lokale sponsors en subsidiepotjes. 'Crusa Lama' ging dit keer over 'A Sense of Belonging', 'het gevoel van ergens thuis horen'. De avond werd muzikaal ondersteund door dichter-zanger **Anthony Gario** en Le Groove. Victor Mathilda, de charismatische oud archivaris, presenteerde de buitenlandse en lokale auteurs. Na een korte inleidende vraag verdween hij telkens uit de spotlights, echter met een bijna onfortuinlijke afloop. Iedereen hapte even naar adem van schrik toen een krukje het begaf waarlangs hij het podium verliet. Vitaal stond hij weer op, alle bezorgdheid lachend wegzuivend. **Bas Heijne**, (1960, Nederland) beet de spits af. Een Nederlandse schrijver, essayist, journalist, met een grote sociale bewogenheid. Tussen 1983 en

2009 publiceerde hij meer dan vijftien titels met als laatste 'Harde liefde'. Heijne verwierp decennia lang alle normen en waarden van de gevestigde orde, om ze uiteindelijk met nieuwe ogen te bezien. Hij snijdt zonder scrupulus onderwerpen aan. Kunst louter om de kunst is voor hem nu een even leeg begrip als een verjaardagsballon op een kinderfeestje. Kunst als oerbron van expressie, als zoektocht naar dat wat een mens 'mens' maakt. Met Vincent van Gogh en Louis Couperus als zijn grote voorbeelden omarmt hij de duetten van tegenstelling en ziet overal de keerzijde van. Hij ontbloot de aantrekkelijkheid van het kwaad, de sluimerende vernietigingsdrang en de drang naar de vlucht uit de werkelijkheid op een manier die de lezer over de drempel helpt om zijn eigen duistere kanten te gaan ontdekken. Gedurende vele jaren verwoordt Heijne zijn eigen bewustwordingsproces dat parallel loopt aan dat van vele anderen. Hij liet in de literaire tuin op ludieke wijze de schoonheid van het midden zien, het hart van de levende werkelijkheid, door te stellen dat er niet zoiets bestaat als een eigen identiteit. Waarom jezelf opsluiten in één zelfbeeld? Je identiteit is veranderlijk en afhankelijk van de

omgeving past het zich aan aan de omstandigheden. En daarmee gaf Heijne iets om over na te denken, een levende identiteit.

[Presentator Victor Mathilda en Bernice Chauly (EPI)]

Bernice Chauly, (Georgetown, Penang, Maleisië, 1968) Maleisische schrijver, dichter, fotograaf en leraar, heeft twee dichtbundels en een verhalenbundel op haar naam. 'Growing Up with Ghosts' is onderdeel van haar huidige masteropleiding Engelse literatuur en Creative writing. Chauly heeft 'het oog'. In een paar van haar studentikoze inkttekeningen was al vroeg zichtbaar dat ze op velerlei manieren om zich heen kijkt. Dit kritisch oog voor thema's als mensenrechten, marginalisatie en identiteit wordt duidelijk zichtbaar in diverse disciplines waarmee ze haar schreeuw om gerechtigheid kenbaar maakt. Haar onderzoeken naar vluchtelingen, AIDS, prostitutie, inheemse volkeren en volkscultuur genereerden internationale aandacht

en vele prijzen. Het fotograferen van haar kinderen en beste vrienden in de Teoh Beng Hock-achtige pose (Theo van Gogh-pose) confronteert de kijker met een verlamdend gevoel van gevaar, het kan immers iedereen overkomen, vermoord te worden om een eigen mening. Zo verbond zij het gevoel van onveiligheid met dat van het gecensureerde Maleisië en de zogenaamde veilige Westerse Wereld op universeel niveau. Zij sprak ook op van Gogh's herdenking in 2005, diep geraakt door de laffe moord in 2004 op deze Nederlandse regisseur, scenarioschrijver, programmamaker en columnist. En spreken kan ze. Chauly is naast al haar andere talenten, ook gezegend met de gave van het spreken. Toen haar eerste woorden klonken werd het op slag misstil op het pleintje voor de bibliotheek. Haar stem kwam recht uit haar ziel, uit een diepte, waar je ondanks de warme tropennacht, kippenvel van kreeg. Chauly's woorden raakten een oerbron aan, een bron van collectief weten over 'de kennis van goed en kwaad'. Haar indringende stem werd een instrument die haar waarheid transformeerde tot ieders waarheid. **Iman Humaydan**, (Libanon, 1956) onderzoeker, journalist en milieu- en mensenrechtenactivist is bekend van '*B as in Beirut*' (2007).

Yachar Kemal, een Turkse journalist-schrijver, is haar grote voorbeeld.

[Iman Humaydan (EPI)]

Humaydan is een sterke persoonlijkheid die, doordat haar land in oorlog is, een verdeeldheid ervoer en op zoek ging naar vrijheid en ruimte om te dromen. Zij denkt niet in persoonlijke kaders maar ziet juist de overeenkomsten tussen haar persoonlijke situatie en die van anderen. Zij is niet gebonden aan een plaats en spreekt met haar onderwerpen een wereldwijd leespubliek aan. Zij geeft creatieve schrijfworkshops in het Arabisch en het was mede door haar Arabische tekst waardoor de avond iets mysterieus en ongrijpbaars kreeg. Humaydan waaierde op dat moment een deel van zichzelf over het eiland uit dat, gedragen door haar melodieuze stem over de hoofden van het publiek, verder werd gefluisterd door de ritselende palmladeren. De sexy auteur-actrice **Yasmine Allas**

(Somalië, 1967) stal ook op Aruba de show. In Nederland is zij een graag geziene dame, een 'Babe met Brains'. Bruisend en gefascineerd door de Ware Liefde en het leven zelf, al wordt ze ook regelmatig draaiërig van te veel drukte en aandacht. Zij eiste toen zij het podium opkwam een begroetingskus van Victor Mathilda en verklaarde het publiek daarna dat zij zo van mannen houdt. Op Mathilda's vraag of er een overeenkomst is tussen godsdienst en vrouwenbesnijdenis antwoordde zij: 'Zij zijn beiden door mannen bedacht.'

[Publiek in de literaire tuin]

Het gelach van het publiek stierf onmiddellijk weg toen ze met haar aangrijpende verhaal begon. Ze gedraagt zich als een verleidelijke sirene waarop je je gemakkelijk te pletter vaart, haar elegante verschijning in schril contrast met haar rauwe directheid. In 1998 legde ze in de roman 'Idil, een meisje' het precaire

onderwerp van vrouwenbesnijdenis op tafel. Allas is een opstandeling, iemand die vecht tegen onrecht en in dat gevecht gebruikt ze alles wat in haar kraam te pas komt. Met haar charmante accent bracht zij haar essay onder de aandacht dat zij schreef naar aanleiding van 11 september en de moord op van Gogh. 'Verlos onze zonen en moeders van angst'. Allas beweert dat bij de huidige spanningen vanuit de moslimwereld, het probleem bij de opvoeding van de Moslimkinderen ligt. In de streng moslimse binnenwereld ofwel thuis, indoctrineert meestal de man zijn vrouw en kinderen door middel van de wetten in de Koran. De buitenwereld bestaat voor deze zwaar gelovige Moslims niet. Zij weten daardoor niet wat hun kinderen bezighoudt. De jonge Moslims die op deze manier ongestraft hun gang kunnen gaan en de regels van de buitenwereld niet leren respecteren, ontsporen in de maatschappij en zij ontwrichten de samenleving. Allas verwerkt haar eigen ervaringen in haar boeken en toneelspel. Ze geeft voordrachten op scholen, in spijkerbroek, die eindigen in gewaden waarin alleen haar ogen nog zichtbaar zijn. De trots op haar levenslustige gevluichte moeder die op slag verdween toen zij een moskee

bezoekt, veranderend in een biddend wezen dat de wereld zag als een broedplaats van het kwaad. Vervreemd van haar kinderen wachtte zij slechts zo hallal mogelijk op de dood. Machteloos keek Allas vanaf grote afstand toe hoe haar moeder werd begraven door normen en waarden die niet de hare waren. Begraven was mannenwerk. Toen Allas onder begeleiding van een camera na meer dan twintig jaar haar geboorteland opzocht, doolde ze rond in een erfenis van steen, bekogeld door haar verwoeste jeugdherinneringen. Hoewel het dakterras, waarop zij onder de sterrenhemel als veertienjarige een boek las over 'hoe vrouwen mannen kunnen misleiden' was verdwenen, leverde dit wel het fundament op voor haar boek 'Een nagelaten verhaal'. De Somalische sterrenhemel werd aangevuld met de sterren van de Nederlandse pers waarmee haar boek werd onthaald. Wanneer je haar vraagt waar haar wortels liggen antwoordt ze: 'Bomen hebben wortels, ik ben een mens.' Yasmine Allas spreekt beeldtaal, een taal die ook de jongeren aanspreekt die niet lezen. Zij verstaat de kunst om in de huid van een ander te kruipen en toch zichzelf te blijven. Als multi-linguïst met haar treffende beeldspraak als gereedschap, is zij in

staat gruwelijkheden die plaatsvinden binnen diverse samenlevingen, op mondiaal niveau onder de loep te nemen. Het wachten is op een dichtbundel. **Belinda de Veer** droeg een aantal gedichten voor, in schilderen met woorden vindt zij een balans tussen diverse disciplines. De voordracht van **Caresse Isings** en **Luciano Milliard** sloeg ook bij de jongeren erg aan. Niet alleen vanwege de Engels- en Papiamentstalige gedichten, maar zeer zeker ook vanwege het hoge dramagehalte dat beide kunstenaars in hun optredens stopten, versterkt en begeleid door Samuel Dumfries op de djembé. Ondersteund door authentieke natuurinstrumenten, waaronder een birimbau, en de uitbundige kledij van Isings, bracht dit optreden het publiek in de ban van de traditionele vertelsfeer, waarvan de wortels in Afrika liggen. Een soort 'oer-Sense of Belonging' werd aangewakkerd en vlocht heden en verleden kunstig in elkaar. Het Arubaanse programma werd samengesteld door Biblioteca Nacional en Fundacion Editorial Charuba, waar Des Croes de scepter zwaait. Het voltallige bibliotheek-

personeel was ingezet waardoor de avond vlekkeloos verliep. En niet alleen vlekkeloos. De volgende ochtend werd op het EPI (deel 2) in het Open Leercentrum van het mbo ook voor de studenten opgetreden. Tijdens de afscheidslunch in het horecagedeelte van het onderwijsinstituut nam Ton van de Langkruis, directeur Stichting Winternachten, geroerd het woord. Aruba had hem absoluut de 'Sense of Belonging' bezorgd. De enorme gastvrijheid, de ambiance in de tuin van de bibliotheek, een fantastisch publiek dat werkelijk hunkerde om literair gevoed te worden, dat alles maakte 'Crusa Lama 2010', ondanks het hoge literaire gehalte, onbeschrijfelijk.

Festival internacional di literatura
Crusa Lama

A Sense of Belonging
Poesia y Prosa :
 Bas Heijne (Hulanda) * Belinda de Veer (Aruba)
 Bernice Chauly (Maleisia)
 Caresse Isings (Aruba) * Iman Humaydan (Libanon)
 Luciano Milliard (Aruba) * Yasmine Allas (Somalia/Hulanda)

Canto y Musica :
 Anthony Gario & Le Groove (Aruba)
 Presentador :
 Victor Mathilda

Acompañamento musical:
 Edgard Kelkboom
 Edwin Kock
 Samuel Dumfries
 Nico Connor
 Jose Rasmijn

Diadomingo 18 di april 2010
7 or pm

Hardin Arubiana/Caribiana
Biblioteca Nacional Aruba
Bachstraat 5, Oranjestad

Danki na:
 Prins Bernhard Cultuurfonds Ned. Ant. en Aruba
 UNOCA
 Cas di Cultura Aruba

Organisadoman:
 Biblioteca Nacional Aruba
 Fundacion Editorial Charuba
 Stichting Winternachten

Entrada:
 Af. 5,-